

פרשת פנחס, צום י"ז בתמוז וימי בין המצרים

פרשת פנחס

פרשת פנחס הנה המשך ישיר לפרשת בלק. ניסיונותיו של בלק מלך מואב למגר את האויב הישראלי בכוח הקללה נכשלו. בלעם בא לקלל ויצא מברך. לפני שנפרד בלעם מבלק-מלך מואב המאוכזב, הוא משיא לו עצה כיצד להכות את ישראל מכה ניצחת: "אלוקיהם של אלו שונא זימה" (מסכת סנהדרין דף צ"ג עמ' א'). בלעם הסביר לבלק שהאלוקים מעניק את חסותו לעם ישראל כל עוד הוא שומר על הצניעות. הפקרות מינית גורמת לכישלון בשדה המערכה ולנפילת בחורי ישראל בקרב. לכן יעץ בלעם לבלק להכשיל את ישראל בזנות כדי שיוכל לנצח אותם. ואכן המזימה הצליחה, בנות מואב יצאו לשטח ו... "ויחל העם לזנות אל בנות מואב" (במדבר כ"ה,א). התוצאה היתה: חרון אף ד', שהצמיח מגיפה שבה נפלו **24 אלף איש** מבני ישראל.

על רקע זה התרחש הרצח. היה זה הרצח הפוליטי הראשון של נשיא שבט ישראל.

והנה, במקום להשליך את מבצע המעשה, פנחס בן אלעזר הכוהן לכלא, בגין הגברת הקיטוב בעם, פנחס זכה ב"פרס האלוקים לשלום" ככתוב: "פנחס בן אלעזר הכהן... השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם ולא כיליתי את בני ישראל בקנאתי. לכן אמור: הנני נותן לו את בריתי שלום" (במדבר כ"ה, י"א-י"ב).

מעבר לשאלת הצדק שבמעשה פנחס, כיצד ד' מסכים עם הריגתו של אדם, ועוד מברך את ההורג בברכת השלום?

וכי שלום הוא פרס לאלימות? שאלה נוספת: כלל ידוע בידנו שכל מידותיו של הקב"ה מידה כנגד מידה – כיצד בא

כלל זה לידי ביטוי במקרה שלנו? כדי לענות על שאלות אלו ננסה להבין קצת יותר לעומק את עצתו של בלעם.

מה נורא כל כך בהצעתו של בלעם עד שהיא עלולה להשמיד חלילה את עם ישראל? כאשר בא בלעם לקלל את עם

ישראל מראש הפעור (פרשת בלק) הוא הבחין במידת הצניעות ששררה במחנה ישראל. הוא שם לב שפתחי האוהלים שלהם אינם מכוונים זה מול זה. חברה שאין פתחי בתיה מכוונים זה מול זה, הינה חברה טהורה יותר ובריאה יותר,

מרמזת על איפוק ביחסי אנוש ועל התעלות מעל החטטנות החפצה לדעת את המתרחש בביתו של השני. זאת איכות חיים שלא הכיר בלעם בתרבויות מהן בא. בלעם השקיף על מחנה ישראל ושם לב לכבוד העמוק שכל אחד רוחש

לזכות הפרטית של רעהו. במצב כזה איש אינו בוחש בחיי הזולת, אינו מקנא בו, אינו מרכל עליו ואינו חושק בביתו, באשתו ובהצלחותיו. כשבלעם ראה עם ערכי כל כך, הבין שאין כוח בעולם, שיוכל להם. בלעם ניסה לקלל ולגעת

בנקודה זו אך במקום קללה יצאה לו ברכה. במקום שיקלל שאוהלי יעקב לא יהיו טובים יצא לו הפוך: "מה טובו

אוהליך יעקב משכנותיך ישראל" (במדבר כ"ד, ה). בלעם רצה לקלל את עם ישראל שיתערבב קצת בין הגויים, שיצא מהייחודיות והבידול שלו וכך עם ישראל ייטמע בין העמים ולא יהיה יותר עם ישראל אך גם כאן יצא לו הפוך: "הן

עם לבדד ישכון ובגויים לא יתחשב". חז"ל מסבירים לנו פסוק זה שכאשר עם ישראל "בדד" כלומר שומר על

הייחודיות שלו וזוכר את תפקידו כעם, אז "ישכון"-כלומר אז יוכל להתקיים, אחרת אם נתערבב בין הגויים

התוצאה תהיה-"לא יתחשב" כלומר נעלם/נכחד מעל במת ההיסטוריה. כשבלעם ראה שאינו יכול לקלל, וקללותיו

הפכו לברכות הוא ייעץ לבלק לפגוע בטהרת המשפחה הישראלית ולפרוץ את הגדרות. בלק ועמו היו מוכנים להקרבה אישית זו ותרמו את הבנות לתפקיד הנשגב.

בגמרא במסכת סנהדרין דף ק"ו עמוד א' מפורטת דרך הפעולה של בנות מואב: "בגבול מואב פרסו אוהלים והושיבו

בהן זונות. זקנה מבחוץ וילדה מפנים. הללו מכרו כלי פשתן לישראל שטיילו בשווקים, שעל גבול מואב: הזקנה נקבה בסכום מסוים עבור כלי הפשתן והילדה אמרה מחיר נמוך יותר וכך היה היהודי נכנס לאוהל. לאחר שכבר נכנס מס'

פעמים אמרה לו הרי אתה כבן בית, שב תנוח תבחר מה שתרצה ויין עמוני מונח אצלך. אח"כ שאלה אותו רצונך

שתשתה כוס של יין? כיוון ששתה, בער בו. אמר לה השמיעי לי. הוציאה יראתה מתוך חיקה אמרה לו עבוד לזה, אמר לה: **הלא יהודי אני. אמרה לו ומה איכפת לך? כלום מבקשים ממך אלא פעור (והוא אינו יודע שעבודתה בכך) ולא**

עוד אלא שאיני מניחתך עד שתכפור בתורת משה רבך" כך פרחו להן אהבות אסורות באזורי ההפקר שבין מחנה ישראל וגבול מואב. בנות הנכר משכו את צערי ישראל גם אל תרבותן, אל עבודת האלילים. עם ישראל החל לאבד גובה. בתחילה החל לזנות את בנות מואב, אח"כ השתחוה לאלוהיהן. השיא היה שהעם נצמד לבעל פעור ואז כבר באה התגובה המיידית: "ויחר אף ד' בישראל" (כ"ח, ג').

נשים לב שחרון אף ד' מגיע רק בשלב שעם ישראל נצמד= נדבק כאחד עם הפעור לפני זה לא הופיע חרון אף ד'. **מה זה בעצם הפעור?** פעור הוא סוג של עבודה זרה הכי שפלה שיש מבין העבודות הזרות אך גם הכי מיוחדת. צורת העבודה של הפעור היא פשוטה. התערטלות בפני הפעור ועשיית הצרכים לפניו. נשמע קצת מוזר, אך מי שמעמיק ברעיון של עבודה זרה, זה בכלל לא מוזר. העבודה זרה באה להציע הצעה מאוד גדולה מבחינה פסיכולוגית. לפי תפיסת העבודה זרה, אדם לא יכול לדכא תכונות שיש בו ויכול להביא לידי ביטוי כל תכונה שיש בו. כלומר, צריך להוציא החוצה את כל התכונות, ולא סתם אלא עוטפים הכול במעטפת של "אקסטזה דתית פולחנית". לדוג' אם יש אדם שמרגיש צורך להשתולל יש עבודה זרה שנקראת מרקוליס שבה זורקים אבנים על המרקוליס. **הפעור הוא השיא.** יש באדם את המימדים להיות אינטימי אך מצד שני לא להיות כל כך מאורגן ומסודר. גם את זה ניתן לשחרר בצורה אקסטטית דתית - זה הפעור.

באה הילדה שבאוהל ואומרת לאותו יהודי שכבר שתה יין (בשלב שיעשה כמעט הכול כשיצרו בוער בו) שיעבוד לעבודה זרה שהוציאה מחיקה. אמר לה: **הלא יהודי אני. אמרה לו ומה אכפת לך?** כלום מבקשים ממך אלא פעור צריך לתפוס את זה לעומק לכל אדם יש X עקבות – מסי' דברים שלא יכול להשתחרר מהם. אדם יכול לאכול לא כשר אך חזיר לא יאכל לעולם, מה לעשות זה תקוע לו. אותו יהודי שבא לילדה לא מסוגל להשתחוות לפעור זה הקו האדום שלו. הילדה המואבית אומרת ליהודי שבא אליה בשיא הרוגע: **"מה קרה? תשתחרר מה הלחץ? למה אתה מתוח מהחובה לשורשים שלך? אני פחות טובה? אתה רוצה להישאר תקוע כל הזמן עם העבר שלך? איך תתקדם? מה אכפת לך הכוונה היא, מתי סוף סוף תהיה פתוח? מתי תשתחרר? זו האידיאולוגיה שמציגות בנות מואב שרוצות להפיל את עם ישראל, לנתק את הקשר בין הקב"ה לעם ישראל וכך לבלוע אותו בין העמים.** זמרי בן סלוא, שהיה נשיא שמעון נופל ברשת בנות מואב, מתייצב במרכז המחנה ומציע את האידיאולוגיה של בנות מואב. הוא מגיע עם כוזבי בת צור שהייתה לא פחות מאשר הבת של מלך מדיין. מדיינית זו על אף מעמדה הייתה מוכנה להקריב את עצמה לצורך האידיאולוגיה החדשה כדי להפיל את עם ישראל. זמרי רוצה להתייחד איתה לעיני משה ולעיני כל ישראל ולהראות לכל העם איך אפשר להשתלב בעולם. לא אכפת לו מהשורשים, מהעבר מהמורשת. **זמרי בא ואומר בפה מלא באו נשתחרר מכל "הפרות הקדושות" שאנו מכירים.** אין לו טענה רק על הארץ כמו למרגלים, או על משה כמו שהיה לקרח, טענתו היא על הכול הוא מציע להשתחרר מכל המגבלות וכך לעיניהם המשתאות של כולם הוא עושה מעשה. כל העם במבוכה פורץ בבכי. ומגפה פורצת בעם. ואז: **"וירא פנחס בן אלעזר בן אהרון הכהן ויקם מתוך העדה וייקח רומח בידו.... וידקור את שניהם ותיעצר המגיפה".** (כ"ה, ז'-ח") **מדוע פנחס צריך את הייחוס המתלווה אליו עד הסבא אהרון הכהן? מדוע לא כתוב רק וירא פנחס ... ויקח רומח? התורה מדגישה לנו שלפנחס יש שורשים, יש לפנחס אבא וסבא בניגוד לזמרי שרוצה להתנתק מהם. פנחס הוא זה שיוצא מההמון המתקהל, לוקח חרב ודוקר את שניהם. הניסיון של פנחס הוא לראות האם עוד יש רגישות בעם כשיש ניסיון כה ברור לבולל אותו? האם זה מקפיץ מישהו או שזה לא מפריע לאף אחד? פנחס לוקח חרב ויודע בדיוק מה עלול לקרות. אם הוא הורג את בת מלך מדין 100% שנפתחת מלחמה למחרת בבוקר עם מדין. הוא יהיה האחראי למלחמה שתיפתח- זו המשמעות שפנחס לוקח בחשבון לפני מה שעשה וברור לו שכך צריך לנהוג.**

קיימת מלחמה בין 2 תפיסות העולם זו שמציגים זמרי וכוזבי שרוצים להשתחרר מהכול **"מה איכפת לך?"** מול תפיסתו של פנחס שיש לו אבא וסבא: **"הלא יהודי אני!"** בסוף ספר דברים (ל"ד, ו') מסופר על קבורת משה: **"ויקבור אותו בגיא בארץ מואב מול בית פעור ולא ידע איש את קבורתו עד היום הזה"-אם לא רוצים לפרט את מקום קבורתו של משה, מדוע מצוין ברמז "מול בית פעור?" מאידך אם רוצים להגיד היכן נקבר-מדוע ברמז? חז"ל מסבירים לנו שכתוב **"מול בית פעור"** ללמד אותנו שמה נמצא בכל מקום שהוא אנטיתזה לרעיון של הפעור שבלק ייצג. בכל פעם שהפעור מנסה לעלות (מה אכפת לך?) משה עולה כנגדו ומטביעו (הלא יהודי אני!)**

מעשה פנחס טיהר את האווירה העכורה. **האם הייתה מותרות אלימות זו?** וודאי שלא על פי חוקי התורה והתלמוד, ומשום כך בקשו חכמי אותו דור לנדות את פנחס. אולם ברכתו של ד', "לכן הנני נותן לו את בריתי שלום" (כ"ה, י"ב) העניקה לו לגיטימציה. **שאלנו מדוע ד' העניק לפנחס את אות השלום?** מסביר בעל העמק דבר: "שכיוון שבמעשה שעשה פנחס, השיב את ההרמוניה והאיזון למחנה ישראל, אך הפר את השלום שנשמתו שלו (אדם שהורג מישהו פוגע בנשמתו פגיעה רוחנית קשה כי האלימות משחיתה את האדם), העניק לו הקב"ה את ברכת השלום מידה כנגד מידה שתשיב את השלום לנשמתו שלו ובכך רמז ד' שלמרות ההכרח שבמעשה שעשה זקוק הוא לתרופת השלום מד'. למרות שקיבל את ברכת ד' והוכיח תעוזה, תושייה ומנהיגות, פנחס לא הוצע כמועמד שיחליף את משה בהנהגה בשל קנאתו. בראש העם חייב לעמוד אדם כמו יהושוע "איש אשר רוח בו" שיהיה סבלן לכל הרוחות בעם.

"פרשת המועדים" –

פרשתנו נקראת גם פרשת המועדים כיוון שכוללת את כל מועדי וחגי ישראל. פרשה זו תמיד נקראת בימי בין המצרים. **מדוע תיקנו לקרא פרשה זו בימי בין המצרים דווקא?** רבי לוי יצחק מברדיטשוב מסביר שהסיבה היא שבימים אלו אנחנו מתאבלים על חורבן בית המקדש ועל צרות וגזירות שאירעו בימים אלו, וכדי שלא ניפול לידי עצבות וייאוש תיקנו לקרא את פרשת המועדים שיפיגו את צערנו ויחזקו את רוחנו.

"פרשת הקורבנות" –

בפרשתנו מופיעה "פרשת הקורבנות". מה עניין הקורבנות לספר במדבר על מפתן הכניסה לארץ? הרי מקומם הטבעי של הקורבנות הוא בספר ויקרא?

1. משל למלך (הקב"ה) שאשתו המלכה (משה רבנו) הייתה על ערס דווי. לפני מותה ביקשה מהמלך שלא יכעס על ילדיהם (בני ישראל), ענה לה המלך תדאגי שבניך לא יכעיסו אותי. ואז המלכה מצווה את הבנים על הקרבת הקורבנות שהם כנגד עבודה זרה כדי שלא יכעיסו את הקב"ה.

2. יש עניין מיוחד להזכיר את פרשת הקורבנות דווקא לפני הכניסה לארץ. בפרשת הקורבנות אנו רואים שיש סדר וכללים להקרבה. סדר ההקרבה נקבע לפי הכלל "תדיר ושאינו תדיר, תדיר קודם". לדוגמה: את קורבן התמיד שהיו מקריבים כל יום, היו מקריבים לפני קורבן המוסף הרלוונטי בחג מסוים (סוכות, פסח וכו') - כיוון שהוא תדיר יותר. המסר שמסתתר מאחורי כלל זה הוא שיש סדר עדיפות וחשיבות, אדם צריך לזכור ולקיים קודם את הבסיס ורק אח"כ יכול להוסיף דברים נוספים, אך אם אין את הבסיס, לא ניתן להוסיף את הדברים החדשים. זה המסר שהתורה רוצה להעביר לבני ישראל רגע לפני הכניסה לארץ שבה יפגשו הרבה דברים חדשים. קודם כל שלא ישכחו את הבסיס. לפעמים אדם מתלהב מאירוע חד פעמי על חשבון המצוות הבסיסיות. התורה מחדדת על מפתן הכניסה לארץ שניתן לבצע ולקיים אירוע חד פעמי בתנאי שלא שוכחים את הבסיס.

צום י"ז בתמוז וימי בין המצרים

צום שבעה עשר בתמוז הנו 1 מ-4 התעניות על חורבן הבית המציין את היום שבו הובקעה חומת ירושלים לפני חורבן בית המקדש השני. (3 התעניות הנוספות על חורבן הבית הן: " בטבת שבו החל המצור על ירושלים ע"י נבוכדנצר, ט' באב שבו חרב בית המקדש הראשון והשני ו-ג' תשרי-צום גדליה שבו נרצח גדליה בן אחיקם שהנהיג את שארית הפליטה לאחר חורבן הבית הראשון). צום שבעה עשר בתמוז נמשך מעלות השחר ועד צאת הכוכבים. ביום זה מתחילים ימי בין המצרים (המכונים גם "שלושת השבועות") הנמשכים עד תשעה באב ונוהגים בהם מנהגי אבלות ההולכים ומחמירים ככל שמתקרבים לתשעה באב.

הסיבות לתענית:

המשנה, במסכת תענית ד', ו' מספרת לנו ש: "חמשה דברים אירעו את אבותינו בשבעה עשר בתמוז... נשתברו הלוחות, ובוטל התמיד, והובקעה העיר, ושרף אפוסטמוס את התורה, והעמיד צלם בהיכל..."

נשתברו לוחות הברית - ביום ט"ז בתמוז עשו עם ישראל את עגל הזהב ולמחרת ירד משה מהר סיני ושיבר את לוחות הברית.

הופסק קורבן התמיד - בכל יום ויום היו מקריבים בבית המקדש שני כבשים, אחד בבוקר ואחד בערב. גם בזמן המצור על ירושלים היו הכהנים מקריבים, אולם לפי המתואר בכתבי יוסף בן מתתיהו, בשבעה עשר בתמוז נבקעו חומות הר הבית וגם הכהנים נקראו להילחם ולא היה כהן טהור שיקריב את התמיד. הסבר אחר ניתן על פי האגדה בגמרא, ומובא גם אצל יוסף בן מתתיהו, על מקרה שקרה בזמן מלחמת האחים החשמונאים יוחנן הורקנוס ויהודה אריסטובולוס. אחד האחים צר על אחיו השני שהיה בירושלים. במהלך המצור היה סיכום בלתי כתוב בין הצדדים בו כל יום משלשלים מן החומה כסף ובתמורה מעלים בחזרה שני כבשים בשביל קורבן התמיד. עד שבא זקן יווני אחד והציע להעלות חזיר במקום כבש (ובכך לשבור את רוח הנצורים בתוך העיר ירושלים) והגמרא מספרת שכשהעלו את החזיר, במקום את הכבשים, נעץ החזיר את ציפורניו בחומה "והזדעזה הארץ ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה".

נפרצו חומות ירושלים בזמן המצור - באותו יום ממש שבו בוטל קורבן התמיד.

נשרף ספר תורה - על ידי איש בשם אפוסטמוס, שהיה ככל הנראה הנציב הרומי בארץ ישראל וייתכן כי הכוונה לטיטוס או לאדריאנוס

הועמד פסל לעבודה זרה בבית המקדש - ע"י אפוסטמוס.

רקע היסטורי – חורבן בית ראשון ושני

לפי מסורת חז"ל בית המקדש הראשון נבנה ע"י שלמה המלך בשנת 830 - לפנה"ס, ועמד על תילו במשך 410 שנים. בשנת 420 - לפנה"ס נחרב הבית ע"י נבוכדנצר מלך בבל, שהגלה את העם לבבל למשך 70 שנה. בשנת 350 - לפנה"ס, עזרא ונחמיה חזרו עם הגולים ובנו את בית המקדש השני שעמד על תילו במשך 420 שנה. בשנת 70 לספירה בית המקדש השני נחרב ע"י טיטוס-המצביא הרומאי, בנו של המלך אספסיינוס.

בית המקדש הראשון והשני לא חרבו פתאום "כרעם ביום בהיר". היו סימנים מקדימים, הרבה לפני כל חורבן וניסיונות בלתי פוסקים של הנביאים באותה תקופה (ישעיהו, ירמיהו, זכריה, עזרא ונחמיה) להניא את העם מחטאיו ומדרכו הרעה. רק לאחר שהעם סירב באופן עקבי להקשיב לדברי הנביאים שהביאו את דבר ד', הגיע החורבן.

הסיבות לחורבן

המקרא וחז"ל זקפו את חורבן בית המקדש הראשון לחטאיו של עם ישראל ולריקבון מוסרי. על פי המקרא, עיקרו של החטא היה, המנגנון השלטוני שהושחת. השופטים רדפו ושוחדו ושלמונים, השרים סררו והיו חברי גנבים מושחתים (ישעיה פרק א' כ"ג). הכהנים וחכמי העם עבדו עבודה זרה בבית המקדש עצמו. (יחזקאל פרק ח'). ירמיהו זוקף את הרס ממלכת יהודה גם לחובת המדיניות של מלכי יהודה האחרונים, שסמכו על "משענת קנה רצוף" וכתרו ברית עם מצרים המתפוררת כנגד בבל שהייתה אז בשיא כוחה הצבאי והמדיני. **חז"ל מסבירים שבית המקדש הראשון חרב בשל 3 עבירות חמורות עליהן אנו מצווים ב"ייהרג ובל יעבור"-** כלומר אדם מישראל צריך למסור את נפשו ובלבד שלא יעבור על מצוות אלו: עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים.

בית המקדש השני חרב בשל שנאת חינם.

איזה חטא חמור יותר? אנו רואים שהגלות אחרי חורבן בית ראשון הייתה 70 שנה, אולם לצערנו גלות בית שני נמשכת עד היום כ-1,945 שנים!!! המסקנה הברורה והמתבקשת הנה שעוון שנאת חינם, חמור יותר אפי' מהעבירות שאדם מישראל מצווה למסור נפשו עליהן כפי שהיו בימי הבית הראשון!

מאחר שבית המקדש השני שעמד על תילו חרב בשל שנאת חינם, ברור שבית המקדש השלישי לא יבנה כל עוד לא תהיה "אהבת חינם". ניתן להביא עוד מספר דוגמאות לכך שעוון שנאת חינם (חטאים בין אדם לחברו) חמור

יותר, אך נסתפק בדוגמה אחת נוספת: החטא של אנשי דור המבול (המתואר בספר בראשית) היה בגין עוונות שבין אדם לחברו-אנשי דור המבול לא נהגו כבוד אחד בשני: גזלו, בזזו, רצחו וכו'. **סופו של דור המבול היה שנכחד כולו!** לעומת אנשי דור המבול אנו מוצאים את אנשי דור הפלגה שחטאים היה ביחסם לקב"ה. בינם לבין עצמם הם היו מאוד מאוחדים, אך הם רצו לבנות מגדל גבוה שראשו מגיע לשמים וכך להגיע לקב"ה למרוד בו ולהחליף אותו. סופו של דור הפלגה (ומכאן גם שמו-לשון פילוג) היה שד' הפיץ אותם בעולם. **דור הפלגה פוזר והופרד אך לא נכחד!**

יהי רצון שבתקופה זו של ימי בין המצרים, (שבעז"ה ייהפכו לנו במהרה לששון ולשמחה), נתחזק באהבת חינוך, **נזכור ש"הלא יהודים אנחנו"** ונתחבר לשורשינו המפוארים המייחדים אותנו כעם.

שבת שלום,